

Nasze miejsce na Ziemi

Scenariusz zajęć na religię

Autor: Łukasz Ofiara

Krótki opis scenariusza

Celem zajęć jest przedstawienie środowiska naturalnego jako daru Bożego, który został przekazany ludziom z miłości ku nim. Zajęcia mają ukierunkowywać uczniów i uczennice do odpowiedzialności za zasoby naturalne i klimat, a także ukazywać niebezpieczeństwa, jakie wiążą się z brakiem dbałości o nie.

Czas trwania: 45 minut

Pytania kluczowe: Do czego zachęca nas Kościół w kwestii stosunku do środowiska naturalnego, a w szczególności zmian klimatycznych?

Cele lekcji:

Po zajęciach:

- dowiesz się, co jest podstawą nauczania chrześcijańskiego o stosunku człowieka do przyrody;
- poznasz fragmenty nauczania współczesnych papieży (Jana Pawła II i Franciszka) odnoszące się do ekologii;
- dowiesz się, dlaczego przyroda jest dla chrześcijan darem;
- zrozumiesz, że przyroda jest dobrem wspólnym, a zadaniem człowieka jest przekazać go w jak najlepszej kondycji przyszłym pokoleniom;
- postarasz się przyjąć postawę szacunku dla środowiska naturalnego, w którym żyjesz;
- poznasz postawę praktycznego szacunku względem przyrody wyrażającą się w dbałości w codziennych czynnościach (oszczędność wody, energii elektrycznej, sortowanie odpadów);

Związek z podstawą programową:

1. Rozwijanie poznania wiary. Wiara jako dar i zadanie: motywacja do poznawania różnych tekstów biblijnych i ich przesłania oraz do poznawania nauczania Kościoła
2. Wprowadzenie do misji. Pojęcie apostołstwa. Zadania chrześcijanina w życiu społecznym. Możliwości własnego zaangażowania się w misję Chrystusa

Klasa: VII

Metody:

- analiza źródeł
- praca z tekstem
- rozmowa kierowana
- dyskusja

Środki dydaktyczne i materiały:

- jabłka
- teksty źródłowe
- fotografie

Formy pracy: praca grupowa

Przebieg zajęć:

Wprowadzenie:

1. Przynies do klasy podarunek w postaci jabłek w zamkniętym koszyku lub łubiance. Obok zdrowych owoców dodaj też nadpsute lub robaczywe. Poproś, aby uczniowie i uczennice wybrali dla siebie w ciemno owoce i zatrzymali je do końca zajęć, bez komentowania. **[3 min]**

Praca właściwa

2. Poproś o odczytanie fragmentu Pisma Świętego – Rdz 28-31

*Po czym Bóg im błogosławił, mówiąc do nich: «Bądźcie płodni i rozmnażajcie się, abyście zaludnili ziemię i uczynili ją sobie poddaną; abyście panowali nad rybami morskimi, nad ptactwem powietrznym i nad wszystkimi zwierzętami pełzającymi po ziemi». I rzekł Bóg: «Oto wam daję wszelką roślinę przynoszącą ziarno po całej ziemi i wszelkie drzewo, którego owoc ma w sobie nasienie: dla was będą one pokarmem. A dla wszelkiego zwierzęcia polnego i dla wszelkiego ptactwa w powietrzu, i dla wszystkiego, co się porusza po ziemi i ma w sobie pierwiastek życia, będzie pokarmem wszelka trawa zielona». I stało się tak. A Bóg widział, że wszystko, co uczynił, było bardzo dobre. **[2 min]***

Poprowadź następnie krótką dyskusję kierowaną w oparciu o przeczytany fragment: Jak ukazany jest świat w podanym fragmencie? Do czego Bóg przeznaczył świat? Jakie przykazanie zawarł Bóg przekazując stworzony świat we władanie człowieka?

Świat naturalny jest dla człowieka darem. Nie jest to jednak dar przeznaczony tylko do konsumpcji i zużycia. Bóg podarował świat człowiekowi, aby ten się nim opiekował i przekazywał kolejnym pokoleniom, rozmnażając się. Celem naszego życia jest dbanie o dar, jakim jest świat, tak aby służył całej ludzkości, ale stanowił też bezpieczny dom dla innych istot, zwierząt i roślin. Nie jesteśmy właścicielami świata, lecz tylko czasowymi jego zarządcami. [3 min]

3. W trakcie pogadanki zachęć uczniów, aby spróbowali zastanowić się nad symboliką ćwiczenia z początku katechezy (w przypadku trudności pomóż im w dotarciu do właściwego znaczenia).

Jabłka nie były przeznaczone dla każdego z osobna, ale dla wszystkich. Aby każdy mógł z nich skorzystać potrzebne jest solidarne działanie, myślenia o drugim człowieku. Można podzielić się nimi tak, aby wystarczyło dla każdego. Podobnie jest ze światem, który jest Bożym darem. Jest on dany nam wszystkim i jeśli o nim nie będziemy myśleć w kategoriach wdzięczności i dbałości o całą wspólnotę ludzką oraz środowisko, dar ten zamieni się w zepsutą maszynę i podobnie jak zgniłe jabłka – nie będzie dawał nikomu radości, ani nie będzie podstawą rozwoju człowieka. Dzisiejsza katecheza wprowadzi nas w świat zmiany klimatu. Podobnie jak niektóre jabłka, klimat Ziemi ulega niekorzystnym zmianom, które powodowane są działalnością człowieka. Obecna zmiana klimatu to dowód na nieodpowiednie gospodarowanie zasobami i rozwój zagrażający zarówno nam, jak i przyszłym pokoleniom. Potrzeba zatem zrównoważonego rozwoju - czyli takiego, który zaspokaja nasze potrzeby, a także dba o to, aby były zaspokojone potrzeby ludzi, którzy przyjdą po nas. Zadaniem człowieka powinno być korzystanie ze świata, Boskiego daru tak, aby mógł służyć dalszemu rozwojowi mieszkańców i mieszkańek Ziemi, oraz wszystkich elementów przyrody – a nie tylko konsumpcji. [3 min]

4. Podziel uczniów i uczennice na pięć grup.

Następnie rozdaj każdej grupie, teksty nauczania papieskiego dotyczące stosunku człowieka do natury. Teksty są zróżnicowane pod kątem trudności. Zwróć uwagę, żeby dostosować poziom tekstu do grupy. (zał. 1)

Każda grupa czyta dany tekst. Zadaniem grupy jest nadać tekstowi metaforyczny tytuł najbardziej oddający jego sens. Tytuł powinien zawierać się w maksymalnie trzech słowach. Po nadaniu tytułu reprezentant grupy przedstawia go krótko. Zadaniem innych grup jest odgadnięcie na podstawie tytułu, o czym jest tekst – jakie akcenty są w nim położone. Uwaga: tytuł nie może być bardzo ogólny – np. Dbaj o przyrodę lub Ekologia źródłem życia, ponieważ zasadniczo wszystkie fragmenty odnoszą się do ekologii. Po krótkich próbach uczniowie z poszczególnych grup ujawniają, o czym opowiadają ich teksty. [11 min]

5. Po tym ćwiczeniu, zwróć uwagę uczniów i uczennic, że zarówno papież jak i Pismo Święte wskazuje na postawę współodpowiedzialności za świat. Zapytaj, czy uważają, że ludzie dbają o świat. Nawiąż do zmiany klimatu. Spytaj uczniów i uczennice, czy wiedzą, co może powodować zmianę klimatu. **[4 min]**
6. Wprowadź klasę w tematykę zmiany klimatu korzystając z załącznika nr. 3 lub prezentacji: bit.ly/efekt_cieplarniany

Wymień przyczyny zmiany klimatu takie jak: działalność przemysłowa człowieka: produkcja energii (zwłaszcza z zasobów kopalnych, takich jak węgiel), produkcja przemysłowa (gazy cieplarniane powstają np. przy produkcji butelek plastikowych), transport, hodowla bydła, i wiele innych działań.

Podkreśl, że u źródeł tej działalności leżą kwestie, które poruszają w swoim nauczaniu papież. Są to: konsumpcjonizm, zachłanność oraz brak odpowiedzialności za dobro wspólne. Niszcząc klimat często nie myślimy o innych ludziach, których w większym stopniu dotyczą już skutki zmiany klimatu czy o przyszłych pokoleniach. Nie myślimy nawet o nas samych, choć nasze zaniedbania w sposób bezpośredni oddziałują na nas, ludzi na całym świecie. Tymczasem działania na rzecz klimatu, zostały uznane za globalne wyzwanie i stały się 13 Celem Zrównoważonego Rozwoju, który mamy osiągnąć do roku 2030. Działania każdego z nas zbliżają zatem cały świat do osiągnięcia tego celu.

Zachęć uczniów do podania przykładów złożonego oddziaływania zmiany klimatu np:

- Zwiększona emisja CO₂ → Wzrost temperatury → Topnienie lodowców → podniesienie poziomu wód → skutek: zalanie terenów lądowych oraz upraw przybrzeżnych
- Wzrost temperatury → fale upałów i susze → spadek produkcji rolnej i gład
- Zmiana klimatu → większa częstotliwość zjawisk ekstremalnych → huragany, powódzie, susze → niszczenie miast, infrastruktury ludzkich

Zaproś uczniów do refleksji, że każda działalność – również każdego z nas w klasie – posiada oddziaływanie globalne, czyli wpływa na innych ludzi na świecie. **[10 min]**

Podsumowanie

7. Wróć do jabłek, które uczniowie i uczennice dostali na początku lekcji. Spytaj, jak poczuli się ci, którzy dostali jabłka zepsute. Zapytaj pozostałych uczniów, czy podzielą się swoimi owocami. W razie gdyby zabrakło jabłek, rozdaj nieuszkodzone jabłka i powiedz, że po lekcji

będą mogli je zjeść. Opowiedz, że na świecie dobra są rozdzielone nierównomiernie. Niektórzy odczuwają skutki zmiany klimatu mocniej od innych, ale tak, jak w przypadku jabłek, jeśli zadamy wcześniej o ich liczbę i będziemy potrafili się dzielić, świat może być bezpiecznym miejscem dla wszystkich.. Zadaniem uczniów będzie teraz zastanowienie się w grupach nad trzema radami dla siebie, dla swoich bliskich i zapisaniu ich – co można zrobić, aby to środowisko – jako dar przekazać przyszłym pokoleniom. Co możemy zrobić w swoim zakresie, aby ograniczyć konsekwencje niepożądanych zmian klimatycznych. (Proponowane odpowiedzi: oszczędzanie energii, rozsądna konsumpcja, wybieranie zrównoważonego transportu, wybieranie lokalnych towarów itp.)

Powiedz, że rezultaty pracy uczniów i uczennic to podsumowanie katechezy i ich wkład w ochronę klimatu, który stanowi realizację 13 Celu Zrównoważonego Rozwoju. **[8 min]**

Praca domowa

8. Zaproponuj uczniom i uczennicom zapoznanie się z ruchami chrześcijańskimi, które promują dbałość o klimat.

Załączniki:

Załącznik 1.

Tekst I Jan Paweł II, fragment homilii papieża Jana Pawła II wygłoszonej w Zamościu, 12 czerwca 1999 r.

„Kiedy wędruję po polskiej ziemi, od Bałtyku, przez Wielkopolskę, Mazowsze, Warmię i Mazury, kolejne ziemie wschodnie od Białostockiej aż do Zamojskiej, i kontempluję piękno tej ojczystej ziemi, uprzytamniam sobie ten szczególny wymiar zbawczej misji Syna Bożego. Tu z wyjątkową mocą zdaje się przemawiać błękit nieba, zieleń lasów i pól, srebro jezior i rzek. Tu śpiew ptaków brzmi szczególnie znajomo, po polsku. A wszystko to świadczy o miłości Stwórcy, o ożywczej mocy Jego Ducha i o odkupieniu, którego Syn dokonał dla człowieka i dla świata. Wszystkie te istnienia mówią o swojej świętości i godności, które odzyskały wtedy, gdy "Pierworodny z całego stworzenia" przyjął ciało z Maryi Dziewicy.

Jeżeli dziś mówię o tej świętości i godności, to czynię to w duchu dziękczynienia Bogu, który tak wielkich dzieł dokonał dla nas, a równocześnie czynię to w duchu troski o zachowanie dobra i piękna, jakim Stwórca obdarował ten świat. Istnieje bowiem niebezpieczeństwo, że to, co tak cieszy oczy i raduje ducha, może ulec zniszczeniu. Wiem, że biskupi polscy wyrażali taki niepokój już przed dziewięćmi laty, zwracając się do wszystkich ludzi dobrej woli w liście pasterskim na temat ochrony środowiska. Słusznie pisali, że "każda działalność człowieka jako istoty odpowiedzialnej ma swój wymiar moralny. Degradacja środowiska godzi w dobro stworzenia ofiarowane człowiekowi

przez Boga-Stwórcę jako nieodzowne dla jego życia i rozwoju. Istnieje powinność należytego korzystania z tego daru w duchu wdzięczności i szacunku (...). Z drugiej zaś strony świadomość, że dar ten przeznaczony jest dla wszystkich ludzi, stanowi dobro wspólne, rodzi również właściwe zobowiązanie względem drugiego człowieka. Dlatego też uznać trzeba, że wszelkie działania, które nie uwzględniają prawa Boga do swego dzieła, jak i prawa człowieka obdarowanego przez Stwórcę, sprzeciwiają się przykazaniu miłości. (...) Trzeba zatem uświadomić sobie, że istnieje ciężki grzech przeciwko środowisku naturalnemu obciążający nasze sumienia, rodzący poważną odpowiedzialność przed Bogiem-Stwórcą."

Tekst II Jan Paweł II, fragment homilii wygłoszonej w Zamościu, 12 czerwca 1999 r

„Jeżeli mówimy o odpowiedzialności przed Bogiem, to mamy świadomość, że tu już nie chodzi tylko o to, co we współczesnym języku zwykło się nazywać ekologią. Nie wystarczy upatrywać przyczyny niszczenia świata jedynie w nadmiernym uprzemysłowieniu, bezkrytycznym stosowaniu w przemyśle i rolnictwie zdobyczy naukowych i technologicznych, czy w pogoni za bogactwem bez liczenia się ze skutkami działań w przyszłości. Chociaż nie można zaprzeczyć, że takie działania przynoszą wielkie szkody, to jednak łatwo dostrzec, że ich źródło leży głębiej, w samej postawie człowieka. Wydaje się, że to, co najbardziej zagraża stworzeniu i człowiekowi, to brak poszanowania dla praw natury i zanik poczucia wartości życia. (...)

Piękno tej ziemi skłania mnie do wołania o jej zachowanie dla przyszłych pokoleń. Jeśli kochacie tę ojczystą ziemię, niech to wołanie nie pozostanie bez odpowiedzi! Zwracam się w szczególny sposób do tych, którym powierzona została odpowiedzialność za ten kraj i za jego rozwój, aby nie zapominali o obowiązku chronienia go przed ekologicznym zniszczeniem! Niech tworzą programy ochrony środowiska i czuwają nad ich skutecznym wprowadzaniem w życie!”

Tekst III Fragmenty encykliki papieża Franciszka Laudato si'

„Brak troski o ograniczenie szkód wyrządzanych przyrodzie oraz konsekwencje ekologiczne decyzji są jedynie widocznym odzwierciedleniem braku zainteresowania tym, by przyjąć orędzie, jakie natura ma wypisane w swoich strukturach. Jeśli nie uznaje się w samej rzeczywistości znaczenia człowieka ubogiego, ludzkiego embrionu, osoby niepełnosprawnej — by podać tylko kilka przykładów — trudno będzie usłyszeć wołanie samej przyrody. Wszystko jest ze sobą połączone. Jeśli człowiek ogłasza siebie jako niezależnego od rzeczywistości i staje się władcą absolutnym, kruszy się sama podstawa jego istnienia, ponieważ ‘zamiast pełnić rolę współpracownika Boga w dziele stworzenia, człowiek zajmuje Jego miejsce i w końcu prowokuje bunt natury’.”

Tekst IV Fragmenty encykliki papieża Franciszka Laudato si'

„Wiele form nadmiernego wyzysku i degradacji środowiska może wyczerpywać nie tylko lokalne źródła utrzymania, ale także zasoby społeczne, które pozwoliły na trwanie takiego stylu życia, jaki przez długi czas wspierał tożsamość kulturową oraz sens istnienia i współzycia. Zanik pewnej kultury może być równie albo jeszcze bardziej poważny jak wyginięcie gatunku zwierząt lub roślin.

Narzucenie pewnego hegemonicznego stylu życia związanego z określonym sposobem produkcji może być równie szkodliwe jak zniszczenie ekosystemu. W tym kontekście konieczne jest zwrócenie szczególnej uwagi na wspólnoty rdzennych mieszkańców z ich tradycjami kulturowymi. Nie są oni zwykłą mniejszością wśród innych, ale przeciwnie, muszą się stać głównymi partnerami, zwłaszcza gdy chodzi o duże projekty dotyczące ich terenów. Dla nich bowiem ziemia nie jest dobrem gospodarczym, lecz darem Boga i ich przodków, którzy w niej spoczywają, jest świętym miejscem, z którym muszą współpracować, aby zachować swoją tożsamość i wartości. Jeśli pozostają na swoim terytorium, to właśnie oni potrafią o nie najlepiej zadbać. Jednakże w różnych częściach świata są poddawani presji, by porzucili swoje ziemie, aby można było na nich swobodnie rozwijać projekty wydobywcze, rolnicze lub hodowlane, które nie zwracają uwagi na degradację przyrody i kultury.”

Tekst V Fragmenty encykliki papieża Franciszka Laudato si'

„Godna podziwu jest kreatywność i wielkoduszność osób oraz grup zdolnych do pokonania ograniczeń swego środowiska poprzez zmianę negatywnych skutków ich uwarunkowań i uczenie się ukierunkowywania swego życia pośród nieładu i niepewności. Na przykład w niektórych miejscach, gdzie fasady budynków są bardzo zniszczone, są tacy ludzie, którzy z wielką godnością dbają o wnętrza swoich domów lub czują się tam dobrze dzięki serdeczności i przyjaźni innych. Pozytywne i oparte na czynieniu dobra życie społeczne mieszkańców staje się światłem w środowisku, w którym na pierwszy rzut oka nie da się żyć. Niekiedy godna pochwały jest ekologia ludzka, jaką udaje się rozwijać ubogim pośród tak wielu ograniczeń. Uczuciu duszenia się w aglomeracjach mieszkalnych i na obszarach o dużej gęstości zaludnienia można przeciwdziałać przez rozwijanie ludzkich relacji nacechowanych bliskością i serdecznością, jeśli tworzone są wspólnoty, jeśli ograniczenia środowiskowe są równoważone we wnętrzu każdej osoby, która czuje się włączona w sieć wspólnoty i przynależności. W ten sposób każde miejsce przestaje być piekłem, a staje się kontekstem godnego życia.”

Załącznik 3.

Największy wpływ na spowodowanie współczesnej zmiany klimatu mają państwa wysoko uprzemysłowione, główną przyczyną obecnej zmiany jest bowiem uwalnianie olbrzymiej ilości gazów cieplarnianych do atmosfery, zapoczątkowane rewolucją przemysłową z przełomu XVIII i XIX w. Ta zwiększona ilość gazów pochodzi głównie ze spalanych celem otrzymania energii paliw kopalnych. Gazy uwalniane do atmosfery, w tym CO₂ zatrzymują ciepło, które dotychczas, po przetworzeniu energii świetlnej w ciepłą, było uwalniane poza ziemską atmosferę. Równowaga termiczna jest zaburzona, bo Ziemia jest jakby okryta dodatkową warstwą i w rezultacie jej temperatura wzrasta. To zjawisko nazywamy efektem cieplarnianym.

Oceany, rośliny i zwierzęta wpływają na emitowanie i absorpcję CO₂ do i z atmosfery w sposób zrównoważony. Jednak na skutek działalności człowieka emisja CO₂ została zaburzona. Z jednej

strony produkujemy więcej CO₂ poprzez spalanie paliw kopalnych, a drugiej ograniczamy możliwość jego absorpcji m.in. zmniejszając powierzchnię lasów. Ponad połowa naszych emisji jest pochłaniana przez oceany i lądy. Reszta gromadzi się jednak w atmosferze. Ciągłe rozwijające się przemysł i rolnictwo wykorzystują zasoby planety szybciej, niż mogą się one odtwarzać. Wzrost liczby ludności, wycinka lasów tropikalnych, hodowla bydła, transport, proces produkcji ubrań, przedmiotów codziennego użytku i żywności to część zjawisk, które są źródłem emisji gazów cieplarnianych powodujących zmianę klimatu.

Źródła:

- **Pismo Święte**, Biblia Tysiąclecia, wyd. 2003
- **Jan Paweł II**, homilia wygłoszona w Zamościu, 12 czerwca 1999 r.
- **Papież Franciszek**, encyklika Laudato Si
- *Prezentacja bit.ly/efekt_cieplarniany*, w; Magdalena Ankiewicz-Kopicka, Anna Cudak, (et al.) *Nauki ścisłe odpowiadają na wyzwania współczesności*, CEO, Warszawa 2015,
- Ankiewicz-Kopicka M., Cudak A. (et al.), *Wzór na Rozwój. Nauki ścisłe odpowiadają na wyzwania współczesności.*, CEO, Warszawa 2015
<https://globalna.ceo.org.pl/biologia/scenariusze-i-gry/zmiana-klimatu-jakie-niesie-konsekwencje-i-jak-mozna-jej-przeciwdzialac> (dostęp: 13.09.2018 r.)
- Barcikowska A., Bąk N.J., *Lekcja z klimatem.*, Warszawa 2010,
https://www.mos.gov.pl/g2/big/2011_01/1f1801af6d69fe4e568c2c5e2540a2f2.pdf
(dostęp: 13.09.2018 r.)
- Jackowska-Uwadizu M., Krawczyk E., *Przewodnik po programie „Klimat to temat!”*, CEO, Warszawa 2018, https://ekologia.ceo.org.pl/sites/ekologia.ceo.org.pl/files/przewodnik_ktt.pdf,
(dostęp 25.09.2018)

